

Dossier documenten

Digitalisering en erfgoed

Jack van der Leden

Beleid / visie

Bussemaker, J. (2013)

Museumbrief: samen werken, samen sterker.

Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 12 p. In deze brief d.d. 10 juni 2013 aan de Tweede Kamer beschrijft minister Jet Bussemaker (PvdA, Cultuur) haar visie op het museumbestel en een aantal maatregelen die ze wil treffen voor het museale bestel. Zij vindt het digitaal beschikbaar stellen van museumcollecties van belang voor benutting van erfgoed voor wetenschappelijk onderzoek en de creatieve industrie en heeft daarom de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de opdracht gegeven om in samenwerking en afstemming met de musea en Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) zorg te dragen voor de uitbreiding van de digitale infrastructuur.

Windhorst, M. (eindred.) (2013)

Waardeer samenwerking: advies over Nederlands-Vlaams beleid voor het duurzaam beheren, behouden en beschikbaar stellen van Nederlandstalig digitaal erfgoed.

Den Haag: Nederlandse Taalunie/ Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, 36 p.

Nederland en Vlaanderen hebben een gezamenlijk belang om de digitale (her)bruikbaarheid van het Nederlandstalig erfgoed te optimaliseren. Om het duurzaam beheer, het behoud en de beschikbaarstelling van Nederlandstalig digitaal erfgoed te optimaliseren biedt Nederlands-Vlaamse samenwerking een grote meerwaarde. Een van de knelpunten waar het advies zich op richt is het ontbreken van verdienmodellen.

Niet, M. de, J. Tieleman en J. Grooten (eindred.) (2012)

Voor de eeuwigheid?

Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (etc.), 34 p. De Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid (CCDD) is een samenwerkingsverband van culturele instellingen dat duurzame toegankelijkheid in de culturele sector vorm wil geven en tevens wil dienen als aanspreekpunt voor beleidsmakers. De publicatie bevat de strategische agenda van de CCDD, die bestaat uit: EYE Film Instituut Nederland, Nederlands Architectuur Instituut (NAI), Nederlands Instituut voor Media-kunst (NIMK), Nederlandse Museumvereniging/SIMIN, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Rijksmuseum Amsterdam, Stichting Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), Stichting Volkenkundige Musea in Nederland (SVMN) en Virtueel Platform (VP).

SIOB (2012)

Plan van aanpak Digitale Innovatie 2012.

Den Haag: SIOB, 26 p.

De digitale innovatie in de openbare bibliotheekbranche is vanaf 2010 structureel ingezet. In 2012 mandateert het ministerie van OCW de Digitale Innovatie als opdracht-taak aan de Sector Instituut Openbare Bibliotheken (SIOB). Zie ook *Beleidskader opdrachttaak Digitale Innovatie 2013 en 2014* (Den Haag: SIOB, 2012).

Europeana Group (2011)

Europeana's strategic plan 2011-2015. Brussels: European Commission, 23 p. Launched as a proof of concept in 2008, with 2 million objects from 27

EU countries, Europeana spent 2009 and 2010 creating an operational service and ingesting a critical mass of data from some 1500 providers across Europe. Over the next five years, Europeana will focus on four strategic tracks: aggregate content to build the open trusted source of European heritage; facilitate knowledge transfer, innovation and advocacy in the cultural heritage sector; distribute their heritage to all users; engage users in new ways of participating in their cultural heritage.

Comité des Sages (2011)

The new renaissance.

Brussels: European Commission, 44 p.

The report of the Comité des Sages (Reflection group on bringing Europe's cultural heritage online) on digitisation of Europe's cultural heritage urges EU Member States to step up their efforts to put online the collections held in all their libraries, archives and museums. It stresses the benefits of making Europe's culture and knowledge more easily accessible. It also points to the potential economic benefits of digitisation, including through public-private partnerships, for the development of innovative services in sectors like tourism, research and education. The report endorses the Digital Agenda's objective of strengthening Europe's digital library Europeana and suggests solutions for making works covered by copyright available online.

Angevaere, I. (2010)

Toekomst voor ons digitaal geheugen (2): strategische agenda voor duurzame toegankelijkheid. Den Haag: Nationale Coalitie

Digitale Duurzaamheid, 117 p. De publicatie markeert de lancering van de strategische agenda van de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) om structurele oplossingen te vinden voor de risico's die verbonden zijn aan grootschalig gebruik van digitale gegevens. De agenda is bedoeld als beleidskader waarbinnen alle betrokkenen gericht kunnen samenwerken om een duurzame toekomst te verzekeren voor ons waardevolle digitale geheugen – bij de overheid, in de wetenschap en in het cultureel erfgoed.

Meijers, E. (2010) *Stapsgewijs naar duurzame toegang: onderzoek naar een strategisch stappenmodel voor duurzame toegang tot digitale informatie in kleine en middelgrote erfgoedinstellingen*. Thesis Master of Business Informatics Avans+, 137 p. Met het oog op zichtbaarheid en toegankelijkheid van collecties werken musea massaal aan het digitaliseren ervan. Bovendien krijgen steeds meer instellingen te maken met materialen die alleen nog maar in digitale vorm bestaan. Bij een groot deel van de erfgoedinstellingen krijgt de duurzame toegankelijkheid van deze digitale informatie weinig aandacht, waardoor deze op lange termijn verloren kan gaan. Hoe kunnen kleine en middelgrote erfgoedinstellingen dit voorkomen?

Muziek Centrum Nederland en Nederlands Muziek Instituut (2010) *Muzikaal erfgoed in Nederland: haalbaarheidsonderzoek naar een digitale wegwijzer*. Amsterdam/Den Haag: Muziek Centrum Nederland, Nederlands Muziek Instituut, 50 p. Signatuur bibliotheek: 10-501

In Nederland bevindt muzikaal erfgoed zich in diverse lokale en regionale archieven, bibliotheken, (muziek)instellingen en particuliere verzamelingen, maar een overkoepelend overzicht van vindplaatsen van muzikaal erfgoed ontbreekt. Het Nederlands Muziek Instituut (NMI) en het Muziek Centrum Nederland (MCN) werken aan de website www.muzikaal-erfgoed.nl om collecties beter te ontsluiten en zichtbaar te maken voor het publiek.

Raad voor Cultuur (2010) *Advies: netwerken van betekenis: netwerken in digitale cultuur en media*. Den Haag: Raad voor Cultuur, 26 p. Digitalisering vraagt om nieuwe strategieën van zowel culturele instellingen als de overheid. Culturele instellingen moeten vanuit hun specifieke identiteit en eigen kracht samenwerken. De overheid speelt hierbij een rol omdat zij de diversiteit en kwaliteit van het digitaal cultureel aanbod moet bevorderen. Aldus de Raad voor Cultuur in een advies aan demissionair staatssecretaris Van Bijsterveldt van OCW.

Windhorst, M. (2010) *Archieven in transitie: innovatie-agenda voor de archiefsector*. Amsterdam: Erfgoed Nederland, 36 p. De archiefsector ziet zich genoodzaakt een omslag te maken van archief naar e-archief. Instellingen moeten meer gaan samenwerken en meer als eenheid naar buiten treden om hun bekendheid bij het publiek te vergroten.

Angevaere, I. (2009) *Toekomst voor ons digitaal geheugen: duurzame toegang tot digitale informatie in Nederland*. Den Haag: Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid, 82 p. Resultaten van een onderzoek van de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) naar de kansen voor en bedreigingen van digitale informatie in de publieke sector en de organisatorische en beleidsmatige maatregelen die genomen moeten worden om de risico's te beheersen. Op grond van literatuurstudie en interviews wordt een beeld geschetst van de situatie in Nederland, bij zowel overheid, wetenschap als cultureel erfgoed. Zie ook de *Inputnotitie sector cultuur/erfgoed* door A. van Nispen. Deze inputnotitie bij bovengenoemd rapport schetst de stand van zaken op het gebied van digitale duurzaamheid in de cultuursector, in het bijzonder de erfgoedsector.

De Nil, B. en J. Walterus (2009) *Erfgoed 2.0: nieuwe perspectieven voor digitaal erfgoed*. Brussel: PHARO publishing/FARO, 200 p. Signatuur bibliotheek: 09-193 FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, beoogt het cultureel erfgoedveld te ondersteunen en te stimuleren, door te attenderen op nieuwe ICT-instrumenten en methoden en door internationale tendensen te vertalen naar de dagelijkse praktijk. In deze publicatie aandacht voor erfgoed en web 2.0 in Vlaanderen en Nederland naar aanleiding van het project *Erfgoed 2.0: sociale ontsluiting digitaal erfgoed*, een cross-over tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed.

Koninklijke Bibliotheek (2009)
Het weten waard: beleidsplan 2010-2013.
 Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 14 p.

De Koninklijke Bibliotheek wil alle Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften vanaf 1470 digitaliseren. Daarnaast moet er één digitale bibliotheek komen die voor iedereen via internet toegankelijk is. In een *Kamerbrief* d.d. 20 april 2011 onderstreept staatssecretaris Halbe Zijlstra de ambities van de KB om samen met de wetenschappelijke en de openbare bibliotheken en erfgoedorganisaties te streven naar digitale toegang tot het nationale cultureel erfgoed.

Niet, M. de (voorw.) (2009)
De digitale feiten: onderzoek naar de omvang en kosten van gedigitaliseerd cultureel erfgoed: eindrapportage stichting DEN.
 Den Haag: Stichting DEN, 63 p.

Wat is de omvang van onze digitale erfgoedcollecties? Wat kosten ze en hoeveel worden ze gebruikt? Met het onderzoeksproject *De digitale feiten* en het vervolgproject *Meer digitale feiten* draagt DEN bij aan de ontwikkeling van kennis over zulke 'digitale feiten'. Dit rapport biedt een beeld van de omvang van de Digitale Collectie Nederland en de kosten die daarmee samenhangen, op grond van methodologisch en veldonderzoek. Zie ook *De bijlage: vervolgmeting De digitale feiten: eindrapport kengetallen digitalisering* door N.E. Stroeker (Zoetermeer: IOO, Instituut voor onderzoek van overheidsuitgaven, 2009). Zie www.den.nl voor achtergrondinformatie.

Asseldonk, N. van, P. van Mensch, H. van Vliet (2009)
Cultuur in context: erfgoeddata in nieuwe samenhang.

Amsterdam: Reinwardt Academie/ Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, 110 p.

Signatuur bibliotheek: 09-199

Publicatie over een project waarin diverse erfgoed- en onderwijstellingen onderzochten in hoeverre toegang tot cultureel erfgoed gestimuleerd kan worden via een digitale kennisinfrastructuur.

CIPFA (2009)
NUMERIC developing a statistical framework for measuring the progress made in the digitisation of cultural materials and content: study report: study findings and proposals for sustaining the framework.
 Croydon: Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (CIPFA).

The NUMERIC project was initiated by the European Commission in 2007 to develop tools for monitoring digitisation and measure current digitisation achievements and gaps in Europe. The study was conducted over two years, and this report outlines the findings of a survey conducted among cultural institutions in member states of the European Union. Report also sets out recommendations for monitoring their digitisation activities in future.

Knoop, R. (2008)
 'Erfgoed, e-cultuur en de wet van de traagheid'.
 In: *Boekman*, jrg. 20, nr. 75, 6-12.

Sinds de Raad voor Cultuur medio 2003 de nota *eCultuur: van i naar e* publiceerde, is uitgebreid gepraat en nagedacht over de relatie tussen de digitaliseringsgolf en de wereld van kunst en cultuur. Vijf jaar en vele initiatieven later constateert de auteur dat er een hoop is gebeurd, maar dat de overheid nog te traag reageert.

Beerepoot, R.M., P. Kreijnen en H. Yamani (2007)
Onderzoek Nederlands erfgoed digitaal voor het onderwijs.
 Amsterdam: Berenschot, 23 p.

Het virtueel openstellen van waardevolle collecties als één geheel kan ook het onderwijs tal van mogelijkheden bieden. Onderzoek naar de behoefte binnen het primair en voortgezet onderwijs naar mogelijke producten van het digitaal Nederlands erfgoed.

Camps, Th. (voorw.) (2007)
Nederlands Erfgoed: Digitaal! Projectplan
 S.l.: Consortium Nederlands Erfgoed: Digitaal!, 60 p.

Tien grote nationale collectiehouders hebben zich verenigd in een consortium met als doel hun collecties als een samenhangend geheel digitaal te ontsluiten. De Canon van de Nederlandse geschiedenis geldt daarbij als leidraad. Naar verwachting opent dit project, dat *Nederlands Erfgoed: Digitaal!* is gedoopt, tal van nieuwe en interessante gebruiksmogelijkheden voor het onderwijs, de wetenschap, de creatieve industrie en het brede publiek. In *Bronnen van baten* (2007) onderzoeken J. Poort en anderen de verwachte totale maatschappelijke baten die uit de toepassingen van *Nederlands Erfgoed: Digitaal!* kunnen voortvloeien (Amsterdam: SEO, 35 p.)

Praktijk

Lechner, M., G.J. Nauta en M. de Niet (2013) 'Zeven jaar Digitaliseren met beleid (2006-2012)'.

In: *Informatie professional*, jrg. 17, nr. 1, 18-21.

In 2012 liepen de laatste projecten die voortkwamen uit de subsidie-regeling *Digitaliseren met beleid*, ten einde. Het doel van de regeling uit 2006 was het duurzaam inbedden van het digitaliseringsproces binnen culturele erfgoedinstellingen. In dit artikel wordt de balans opgemaakt.

Stichting DEN (2013) *Fondsen en subsidieregelingen voor digitaal erfgoed: overzicht 2013-2014*. Den Haag: Digitaal Erfgoed Nederland, 45 p.

Inbedding van digitalisering in de organisatie vergt een weloverwogen informatiebeleid en goed zicht op de incidentele en structurele kosten. Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), het nationale kenniscentrum voor ICT in het cultureel erfgoed, biedt een overzicht van subsidiemogelijkheden voor digitalisering en vernieuwing van diensten. Zie www.den.nl voor nieuws, cursussen, praktijkvoorbeelden en publicaties.

Akerboom, J. (hoofdred.) (2012) 'Thema: erfgoed gaat digitaal'. In: *Monumenten*, jrg. 33, nr. 4, 3-29. Themanummer over de digitalisering van cultureel erfgoed. Met onder andere een bijdrage van Marco de Niet, 'Digitaal erfgoed in opmars'. Een nationale infrastructuur voor het duurzaam bewaren en toegankelijk maken van gedigitaliseerd en *born digital* erfgoed is in de maak.

Brandt, R. (et al.) (2012) *Digitaliseren in museumland*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 130 p. Veel musea presenteren (delen uit) hun collectie op hun website. Vanuit het oogpunt van het vakgebied van de culturele informatiewetenschap onderzoeken de auteurs bij 21 Nederlandse musea hoe zij de digitale toegang tot hun collecties organiseren en uitvoeren.

Brugh, M. aan de (2012) 'Grootste digitale archieven gaan samen'. In: *NRC Handelsblad*, 7 december. De twee grootste gedigitaliseerde archieven van kranten, boeken en tijdschriften in Nederland, de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag en de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) in Leiden, gaan samen.

Dessing, M. (2012) 'Stormachtige tijden voor bibliotheken: boekenpaleizen vol digitale titels moeten de lezer verleiden'. In: *Boekblad*, jrg. 179, nr. 10, 20-21, 23. In reactie op de bezuinigingen zetten openbare bibliotheken in op e-readen en het uitbreiden van hun werkterrein.

Fontein, J. (2012) 'Inzoomen op de poriën van Venus'. In: *de Volkskrant*, 3 april. Google Art Project maakt wereldwijd meer dan dertigduizend kunstwerken uit 151 instellingen digitaal toegankelijk. Het project bevat 451 kunstwerken uit Nederlandse musea.

Matthijssen, M. (et al.) (2012) *Erfgoed inzichtelijk: collectie-registratie in Zeeuwse musea 2006-2012: verslagboek*. Middelburg: Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland, 46 p.

Vanaf 2006 hebben deelnemende Zeeuwse musea onder leiding van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland hun collecties beschreven, gefotografeerd en gedigitaliseerd. Dit project, *Erfgoed Inzichtelijk*, was deel van het provinciaal museumbeleid 2007-2012.

Niet, M. de en B. De Nil (2012) 'Digitalisering in stroomversnelling: een Vlaams-Nederlandse visie op digitaal cultureel erfgoed'. In: *FARO: tijdschrift over cultureel erfgoed*, jrg. 5, nr. 3, 38-42. De Nederlandse Taalunie organiseerde 21 juni 2012 in samenwerking met Vlaamse en Nederlandse overheden, erfgoed- en kennisinstellingen een werkbijeenkomst over de Nederlands-Vlaamse samenwerking bij de digitalisering van het erfgoed. In een startnotitie beschreven Bart De Nil en Marco de Niet hun visie op de impact van de digitale ontwikkelingen op de digitalisering, ontsluiting en bewaring van erfgoed. Dit is een bewerking.

Raaij, B. van (2012) 'Schriftelijk erfgoed digitaal'. In: *de Volkskrant*, 12 juni. De NWO investeert 2 miljoen euro in een project om Nederlandstalige teksten vanaf de 8ste eeuw digitaal beschikbaar te maken.

Scholtens, J. (hoofdred.) (2012) *Digitale cinema: een onderzoek naar de verwachte effecten van de digitalisering van het Nederlandse vertonings- en distributiecircuit*. Utrecht: Stichting Filmonderzoek, 67 p. Nederland is op het gebied van digitalisering een grote stap voor op de rest van Europa. Het project *Cinema Digitaal* pakt de digitalisering collectief en op nationaal

niveau aan. Hierdoor is er een snelle transitie mogelijk waarmee een fijnmazig vertoningsnetwerk wordt behouden, met een relatief geringe overheidsbijdrage. Het onderzoek biedt een overzicht van de belangrijkste verwachte effecten van de digitalisering van het Nederlandse distributie- en vertoningscircuit.

Veen, Th. De (2012)
'E-mails vergaan niet'.
In: *NRC Handelsblad*, 28 december.
De correspondentie tussen uitgever en schrijvers verloopt nauwelijks nog op papier, maar steeds vaker per e-mail. Het gevaar dreigt dat dit nieuwe digitale erfgoed niet op de goede manier wordt bewaard.

Alberdingk Thijm, Chr. (2011)
'Rechtenclearing 2.0'.
In: *609 Cultuur en media*, jrg. 3, nr. 7, 11-13.
Het openbaar maken van audiovisueel erfgoed verdwaalt in een labyrint van copyrights. In 'Europa zet televisie-erfgoed online' in dezelfde aflevering beschrijft D. Mustata twee Europese initiatieven, *Video Active* en *EUScreen*, die werken aan vrije toegang tot online televisie-erfgoed in heel Europa (p.13).

Berkhout, K. (2011)
'Het digitale drama: digitale archieven nauwelijks bruikbaar'.
In: *NRC Handelsblad*, 10 september.
Aan de digitalisering van erfgoed is sinds 2004 naar schatting tussen de 50 en 200 miljoen euro uitgegeven, maar de kwaliteit is ondermaats. Wetenschappers kunnen talloze bronnen daardoor niet vinden of doorzoeken. E. Sanders constateert in 'Regel de digitalisering van erfgoed centraal' dat bij de digitali-

sering van oude boeken, kranten en tijdschriften veel geld is verspild. Er wordt niet samengewerkt, er is onvoldoende standaardisering en bij de ontsluiting gaat van alles mis. Hij houdt een pleidooi voor verbetering in 7 punten. In: *NRC Handelsblad*, 8 oktober.

Gelder, H. van (2011)
'Digitaal is niet duurzaam: omroeparchieven worstelen met conservering tv-programma's'.
In: *NRC Handelsblad*, 15 maart.
Vijf omroeparchieven in Europa willen hun erfgoed voor de eeuwigheid bewaren. Maar ook de digitalisering biedt geen definitief soelaas. Samen met de omroeparchieven in Frankrijk (INA), Groot-Brittannië (BBC), Oostenrijk (ORF) en Italië (RAI) heeft het Instituut voor Beeld en Geluid daarom de stichting PrestoCentre opgericht. De stichting gaat onderzoek doen naar de voor- en nadelen van digitalisering, nieuwe technieken analyseren en ervaringen uitwisselen.

Klaver, M.-J. (2011)
'Kassa voor digitaal erfgoed'.
In: *Informatie professional*, jrg. 14, nr. 4, 14-17.
Sommige erfgoedinstellingen geven hun digitale collectie vrij, terwijl andere organisaties nadenken over hoe ze geld kunnen verdienen met gedigitaliseerd materiaal.

Gillesse, R., R. Jochems en M. Maris (2010)
Handleiding rekenmodel digitaliseringskosten.
Den Haag: Digitaal Erfgoed Nederland/Erfgoed Nederland.
Dit rekenmodel, waarvan de basis in 2008 is gelegd door het Gelders Archief, is bedoeld om inzicht te verschaffen in alle mogelijke kosten

die digitalisering van erfgoed met zich mee kan brengen.

Niet, M. de, L. Heijmans en H. Verwayen (red.) (2009)
Business model innovatie cultureel erfgoed.
Den Haag: Digitaal Erfgoed Nederland/Stichting Nederland Kennisland/Ministerie van OCW, 112 p.
Praktische gids voor managers in het erfgoed bij het innoveren van hun instellingen in het digitale tijdperk. Vier belangrijke knelpunten voor erfgoedinstellingen bij digitale dienstverlening staan centraal: organisatie, ICT-infrastructuur, auteursrechten en verdienmodellen.

Smelt, M. (2009)
Verslag Erfgoedarena 25 november 2009: digitaal erfgoed, subsidiabel of niet?
Amsterdam: Erfgoed Nederland/Reinwardt Academie, 4 p.
Erfgoedinstellingen protesteren weliswaar tegen de bezuinigingen van de overheid op digitalisering van erfgoed, maar zoeken liever zelf naar oplossingen. Zal deze zelfkritische houding meer subsidies opleveren of is een gezonde dosis zelfvertrouwen een betere tactiek? Verslag van een debat met onder andere Marco de Niet (DEN), Eric Kluitenberg (mediatheoreticus) en Sander Limonard (TNO Informatie- en Communicatie Technologie).

Asseldonk, N. van (2008)
'Erfgoeddata in nieuwe samenhang'.
In: *Informatie professional*, jrg. 12, nr. 11, 24-27.
Het project *Cultuur in Context* koppelt databestanden van een aantal erfgoedinstellingen en wetenschappelijke instituten aan elkaar. De data krijgen hierdoor een nieuwe context en zijn in samen-

hang te doorzoeken. De samenwerking was een waardevolle eerste kennismaking maar voor een gemeenschappelijke visie is dat nog niet genoeg.

Ditzhuyzen, O. van (2008)

'Even surfen naar een filmpje uit 1901: Europese digitale databank Europeana.eu ontsluit collecties musea en bibliotheken'. In: *NRC Handelsblad*, 26 augustus. De Europese Commissie trekt 120 miljoen euro uit voor de digitale beeldbank Europeana.eu. In november 2008 vond de lancering plaats van deze databank, die twee miljoen gescande culturele objecten van bibliotheken en musea uit heel Europa bevat. De organisatie achter Europeana is het European Digital Library network (EDLnet).

Koppejan, I. (2008)

'Erfgoed en digitalisering: winst voor instellingen en publiek'. In: *MMNieuws*, jrg. 10, nr. 3, 10-11. Technologische en maatschappelijke ontwikkelingen bieden kansen voor archieven, musea en andere cultuurinstellingen die het cultureel erfgoed beheren. Verschillende erfgoedbeherende organisaties werken aan methoden om digitaal aanbod te creëren en te ontsluiten, kortom te innoveren. In dezelfde aflevering vraagt Jos de Haan zich af of er eigenlijk een markt is voor gedigitaliseerde cultuur (zie 'Een markt voor digitaal erfgoed?', op p. 7).

Niet, M. de (2008)

'Nog niet alles uit de kast: de Digitale Collectie Nederland'. In: *Boekman*, jrg. 20, nr. 75, 93-100. De Digitale Collectie Nederland staat voor het streven digitaal erfgoed toegankelijk te maken. Hoe is het gesteld met de toegang tot en bruikbaarheid van Nederlands

cultureel erfgoed in het digitale domein?

Schouten, D. (2008)

'Digitalisering als massaconservingsmethode: de metamorfose van metamorfoze'. In: *Informatie professional*, jrg. 12, nr. 2, 22-25. Dankzij een aanzienlijk groter budget dan voorzien kan het nationaal conserveringsprogramma voor het behoud van het papieren erfgoed *Metamorfoze* op veel grotere schaal worden uitgevoerd. Ook stapt *Metamorfoze* over op *preservation imaging*: digitalisering in plaats van microverfilming. Het project is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief, op initiatief van het ministerie van OCW.

Sievert, E. (2008)

'Alle erfgoed digitaal! Of juist niet?'. In: *Informatie professional*, jrg. 12, nr. 2, 12-13. Digitalisering is voor erfgoedinstellingen essentieel om nieuwe diensten te ontwikkelen en een breder publiek te vinden, bleek tijdens de *Erfgoed Conferentie* op 12 en 13 december 2007. Welk deel van het erfgoed komt voor digitalisering in aanmerking?

Stichting DEN (2008)

ABC-DE: woordenlijst Digitaal Erfgoed Nederland. Den Haag: Digitaal Erfgoed Nederland. Terminologie voor erfgoedinstellingen die te maken hebben met digitalisering.

Waardenburg, A. (2008)

'De zorg voor blijvende beelden: audiovisueel erfgoed gaat online'. In: *Boekman*, jrg. 20, nr. 75, 59-63.

De Nederlandse staat stelde in 2006 173 miljoen euro beschikbaar om het audiovisuele erfgoed van Nederland te redden. Vooruitlopend op die beschikking werd het consortium *Beelden voor de Toekomst* opgericht, waarin onder meer het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, het Nationaal Archief en de Vereniging van Openbare Bibliotheken vertegenwoordigd zijn. Het consortium gaat de komende zeven jaar het Nederlands audiovisueel erfgoed online beschikbaar stellen, niet minder dan 285.000 uur film, video en audio en 2,9 miljoen foto's. Lees verder over de resultaten: E. Kielemans (2010) 'Beeld van de toekomst: foto-, film- en audiobronnen in de bibliotheek'. In: *Bibliotheekblad*, jrg. 14, nr. 4, 21-23; M. Oosterwijk (2009) 'Beelden uit het verleden, bewaard voor de toekomst'. In: *Informatie professional*, 2009, jrg. 12, nr. 2, 22-25.

Sanders, E. (2007)

'Gun boeken een tweede leven: digitaal'. In: *NRC Handelsblad*, 27 november. Signatuur: M07-338 De Koninklijke Bibliotheek wil alle boeken digitaliseren die in Nederland tussen 1800 en 1950 verschenen zijn. Om dat goedkoop en snel te doen overweegt de KB een deel van de collectie kapot te snijden. Dit voornemen stuit op veel verzet. Zie ook 'Boek in de band of op de foto?: e-praktijk' door Jack van der Leden in *Boekman*, jrg. 20, nr. 75, 23-24.